

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 12.03.2024

Kabul Tarihi: 02.04.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2023, 4(1): 121-130

Research Article

Received Date: 12.03.2024

Accepted Date: 02.04.2024

Published Date: 30.06.2024

DOI Number: 10.59902/yazit.1451165

BİR DEVRİN ROMANI'NDA OTOBİYOGRAFİ, KİMLİK, TOPLUMSAL CİNSİYET

Autobiography, Identity, Gender in *Bir Devrin Romanı*

Sevim Betül BALOĞLU*

ÖZ

Otobiyografi, bireyin kendi yaşamını kendi anlatımı ile okura sunmasıdır. Otobiyografi metinlerinde yazar, kendi düşünceleri ve bakış açısı ile kimliğini oluşturmaktadır. Kadın otobiyografi yazarları, kendi hayatını kurgularken erkek yazarlara göre daha çok problemle karşılaşmaktadır. Bunun en temel sebebi toplumun yüklediği cinsiyet rolleri ve ataerkil toplumların kadına bakış açısı olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın evrenini Halide Nusret Zorlutuna'nın otobiyografik eseri olan *Bir Devrin Romanı*'ndaki kimlik ve toplumsal cinsiyet kavramları oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı ve konusu ise, eserde bulunan toplumsal cinsiyet örneklerini ve Cumhuriyet döneminin ilk kadın öğretmenlerinden olan Halide Nusret'in kendi yaşadığı toplumdaki toplumsal cinsiyet algısını ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda, *Bir Devrin Romanı* yakın okuma tekniği ile incelenmiş olup yapıttaki toplumsal cinsiyet örnekleri, toplumun kadına bakışı ve toplumun erkeğe yüklediği anlamlar açıklanmıştır. İncelemenin sonuçlarında, Halide Nusret'in çocukluğundan itibaren kadına yüklenen cinsiyet rollerinden ve toplumun kadına bakış açısından etkilendiği görülmektedir. Halide Nusret'in otobiyografide kendi kimliğini kurgularken de yine toplumun ona yüklediği cinsiyet rollerini benimsediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolleri, otobiyografi, kimlik, kadın, erkek

ABSTRACT

Autobiography is an individual's presentation of his/her own life to the reader through his/her own narration. In autobiography texts, the author creates his/her identity with his/her own thoughts and point of view. Female autobiography writers face more problems than male writers when constructing their own lives. The main reason for this is the gender roles imposed by society and the perspective of patriarchal societies on women. In this context, the universe of the study consists of identity and gender expressions in Halide Nusret Zorlutuna's autobiographical work *Bir Devrin Romanı*. The aim and subject of the study is to reveal the examples of gender in the work and the gender perception of Halide Nusret, one of the first female teachers of the Republican period, in the society she lived in. For this purpose, *Bir Devrin Romanı* was analyzed with the close reading technique and the examples of gender in the work, society's view of women and the meanings that society attributes to men were explained. The results of the analysis show that Halide Nusret has been affected by the gender roles attributed to women and society's view of women since her childhood. Halide Nusret's construction of her own identity in the autobiography is also seen to be within the framework of the gender roles attributed to her by the society.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir-Türkiye. E-posta: betulbaloglu4296@gmail.com. ORCID: 0000-0002-4806-8317.

Keywords: Gender, gender roles, autobiography, identity, female, male

Giriş

Otobiyografi, bireyin kendi yaşamının hikâyesine odaklandığı bir anlatı türüdür. Yaşamını anlatmaya başladığı anda takındığı kimlikle geçmişe bakan birey, gerçek bir yaşamı birinci şahsın tanıklığıyla sunacağına garantisini verir. Dolayısıyla bu tür anlatılarda yazarın çıkış noktası Murat Gür'ün vurguladığı gibi "tarihî gerçekliğin aslına uygun biçimde yansıtılması iddiasıdır" (2022: 976). Gür'e göre yaşam hikâyesinin tamamını ya da hatıralarının bir kısmını anlatmaya karar veren yazar, oluşturduğu anlatı aracılığıyla kendini tarihin içinde bir figür olarak konumlandırır. Bu eylem, bir taraftan yazarın gerçekleri söyleyeceğinin, diğer taraftan kaleme alınan hikâyenin başkahramanının kim olduğunun beyanıdır (2022: 976).

Böyle bir bakış açısından otobiyografi, kurmaca ile benzer bir yapı sergiler. Kendini metinde bir figür olarak yeniden yaratan yazar, yaşamını da kimliğini oluşturan yapıtaşları üstünde yeniden kurar. Yazarın kendilik kurgusunda içinde bulunduğu çağ, yaşanan toplum ve bu toplumun zihniyetinin etkisinin kaçınılmaz olduğundan kolaylıkla bahsetmek mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda kişinin kendi yaşamının hikâyesini anlatmasında birtakım belirleyiciler olduğundan söz edilebilir. Özellikle kendini anlatan yazar, kadın olduğunda anlatının yönünesini belirleyen temel etkenin, yazarın içinde bulunduğu toplumun, toplumsal cinsiyete attettikleri roller olduğu iddia edilebilir. Dolayısıyla kadın otobiyografi yazarlarının kendi kimliklerini kurgularken, hikâyelerini toplum tarafından kabul görebilecekleri biçimde anlattıkları ileri sürülmektedir.

Bu çalışmada ben anlatıları ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki etkileşim doğrultusunda Halide Nusret Zorlutuna'nın *Bir Devrin Romanı* adlı otobiyografik anlatısına odaklanılmaktadır. Osmanlı'nın son döneminde eğitim gören ve Cumhuriyet'in ilk kadın öğretmenlerinden olan Zorlutuna'nın kendi hayat hikâyesini anlatırken kullandığı stratejilerden yola çıkarak otobiyografi, kimlik ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin görünür kılınması amaçlanmaktadır. Böylece kendi yaşam hikâyesini kaleme alan bir kadının, toplumun kadınlığa yüklediği roller ile kendi istek ve arzuları arasındaki çatışmayla nasıl başa çıkarak bütüncül bir anlatı oluşturduğu bu çalışmada irdelenecektir. Söz konusu eserin seçilmesinin temel nedeni, Halide Nusret'in Türk toplumunun dönüm noktasında yetişen aydın bir kadın olarak kamusal alanda bulunabilmesi ve hayatını bir anlatıya dönüştürebilmesidir. Ayrıca yazarın bir taraftan Cumhuriyet'in kadın öğretmen tipinin bir örneğini sergilerken diğer taraftan yaşantısı ve yazdıklarıyla muhafazakâr kadın kimliğinin kurulmasında da önemli bir rol model olmasının otobiyografik anlatılar, kimlik ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin aydınlatılmasında etkili olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda öncelikle otobiyografik anlatıların kurgulanmasında toplumsal

cinsiyet ilişkilerinin rolü tartışılacak, ardından yürütülen tartışma ışığında Halide Nusret'in kimlik söylemine odaklanılacaktır.

1. Otobiyoğrafik, Kimlik, Toplumsal Cinsiyet

Otobiyoğrafik anlatıların incelenmesi bireylerin kendi kimliklerini nasıl kurduklarını gün yüzüne çıkarır. Bireylerin neyi söylemeyi "seçtikleri" ya da metinlerini ne tür konularda "suskunluklarla" doldurdıkları onların anlaşılması açısından önemlidir. Otobiyoğrafik ve kimlik söz konusu olduğunda akılda tutulması gereken bu kavramların hiçbir zaman durağan/sabit (statik) bir yapı sergilememesidir. Aksine bu tür anlatılar "akıcı ve dinamik"tir hem gelişimsel hem de durumsal olarak değişir. Başka bir deyişle, geçmişin belirli yeniden anlatımlarında vurgulananlar "belirli amaçlar için" önemli kabul edilen kimlik parçacıklarıdır (Fivush ve Buckner, 2003: 149). Dolayısıyla otobiyoğrafik anlatılar bir tür kurgudur ve bunların incelenmesi aynı zamanda kimliğin çeşitli boyutlarda ele alınması anlamına gelir. Kimlik kurguları ile bağlantılı böyle bir yapının toplumsal cinsiyet kavramı için de geçerli olduğu söylenbilir. Toplumsal cinsiyet, bireyin kimliğinin en önemli ve en çok incelenen yönlerinden biridir. Otobiyoğrafik anlatılar, burada kadın otobiyoğrafleri bağlamında, toplumsal cinsiyet kurgularının en belirgin ve anlaşılır yönlerinin sergilendiği metinler biçiminde ele alınabilir.

Kadın ve erkek biyolojik olarak varoluştan itibaren birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu ayrım, sadece cinsiyet farklılıkları olarak kalmaz aynı zamanda toplumda farklı yerlerde konumlandırılmalarına da neden olur. "Cinsiyet kavramıyla anatomik olarak birey, dişi / eril şeklinde tanımlanırken; toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel yapı ve değişkenlerin oluşturduğu cinsiyet ilişkilerine dayanır" (Karaengel ve şahin, 2021: 579). Toplumlar, kadının ya da erkeğin doğduğu andan itibaren onlara cinsiyet farklılıklarına göre roller biçmiştir. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet kavramı "birçok feminist araştırmacı için (zellikle içinde bulunduğumuz post-yapısalcı dönemde), sabit bir kadın-erkek farkından ziyade tarihsel ve kültürel kadınlık-erkeklik tanımlarına ve bunlar arasındaki ilişkiye dayanı[r]. Kadınlık ve erkeklik, biyolojik değil, içinde yaşadığımız toplumun ve dönemin şartlarına bağlı anlam kazanan farklılıklardır" (Altınay, 2020: 15). Dolayısıyla bu roller toplumdan topluma ve dönemden döneme farklılıklar göstermektedir.

Toplumsal cinsiyetin sembolik alanının dönemden döneme değişiklik göstermesi kavram üzerinde belirsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Judith Butler, *Cinsiyet Belası* adlı eserinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk başlarda 'biyoloji kaderdir' ifadesine itiraz etmek için kullanılmıştı, aynı zamanda da cinsiyet biyolojik anlamda ne denli geri çevrilemez görünürse görünsün toplumsal cinsiyetin nedensel sonucu ne de onun kadar sabit bir şey olduğu savı için de kullanılmaktadır" (2019: 50). Dolayısıyla toplumlar, bireylere belirli cinsiyet rolleri atfederek önyargılı davranabilmektedir. Gr, *Türk Romanında Erkeklik ve Milliyetçilik* adlı eserinde toplumsal cinsiyetin milliyetçilik ile

de ilişkisinden bahsetmiş ve bu durumu şu cùmleler ile ifade etmiştir: “Milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarının her biri toplumsal ve kültürel olarak inşa edilirler ve bu yüzden yapısal bir benzerlikleri vardır” (2019: 33). Gür’ün milliyetçilik ile toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarının benzerliğine yaptığı vurgu bu kavramların değışken ve kurgusal yapıları üzerinedir. Buradan yola çıkarak otobiyografik anlatıların hem ideolojilerin hem de toplumsal cinsiyetin kurgusal yönlerinin açığa çıkarılması açısından, kurmaca etiketli edebî metinlerden daha elverişli bir alan sunduğu iddia edilebilir.

Otobiyografi yazımı, bir bireyin kendi öz yaşam öyküsünü geriye dönük anlatmasıdır. Kendi kimliğini anlatan yani kurgulayan yazar, kendini belli bir sınırlar dahilinde okuyucunun bilmesini istediği ölçüde aktarmaktadır. Bu durum otobiyografinin kurmaca ile benzerliğini akla getirmektedir. Merve Özbayrak, “Halide Nusret Zorlutuna ve Şiirlerinde Otobiyografi” adlı makalesinde bu doğrultuda şunları dile getirir:

Otobiyografi yazarları kendi hayatını aktarırken kimliklerini korumakta ve toplum için doğru örnek olma düşüncesinde oldukları için kendi hayatlarını belirli bir çizgi dahilinde aktarmaktadırlar. Otobiyografi, her şeyden önce bireyselliği ön plana çıkaran bir yazınsal deneyimdir. Bu metinlerde anlatıcı ve başkahraman arasında bir özdeşlik söz konusudur. Yani başkahramanın başından geçen olaylar anlatıcının geçmişini yansıtır. Otobiyografinin eserlere yansımaları ise sanatçının kişisel tarihini edebî bir malzeme olarak kullanarak eserlerinde yer vermesiyle oluşur. (2020: 30)

Özbayrak’ın bu düşünceleri otobiyografik anlatıların kurmaca yönüne göndermede bulunur. Buradan yola çıkarak bu tür anlatılarda hayatın “anlatı gelenekleri” aracılığıyla bilinçli bir biçimde yeniden kurgulandığı dile getirilebilir. Ayrıca anlatsallık dolayımında otobiyografiler ile toplumsal cinsiyet kimlikleri arasındaki bağlantının söz konusu anlatıların kurmaca doğası göz önüne bulunmadan anlaşılacağı da ifade edilebilir. Özellikle kadın otobiyografi yazarları ayrıca kendi bedenlerini muhafaza etme ve kadın kimliklerini korumaktadırlar. Bu durumda, kadınlar, erkek yazarlara nazaran daha dikkatli olmaktadır. Nazan Aksoy, *Kurgulanmış Benlikler* adlı eserinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Kadın hem otobiyografi türünün gerektirdiği hem de toplumun yüklediği çeşitli değer yargılarına uyulması, örneğın kadın bedeninin anlatıda temsil edilmemesi, tutarlı bir benlik kurulması, erkek diliyle konuşulması gibi ölçüleri toplumdan onay almak uğruna benimseyebilir” (2018: 16). Kadın olarak otobiyografi yazmanın zorluğunu Halide Nusret de eserinde bizzat vurgulamaktadır. Aksoy, Halide Nusret’in eserde iki kadın kimliği ile var olduğunu ifade etmektedir:

O hem bir kadın yazar olarak hikâyesini anlatmak, hatta kendi hayatını okura açmak, hem de otobiyografisini yayımladığı dönemde önemli isimlerinden biri olduğu milliyetçi- muhafazakâr kesimin izlenimlerini zedelememek,

dahası güçlendirmek ister. Böyle bir durum, metinde iki ayrı sesin ortaya çıkmasına yol açar. Bu seslerden biri iç dünyasını, özel hayatını açmak isteyen çekingen bir kadının sesi, öteki ise milliyetçi muhafazakâr, dindar bir kadının didaktik sesidir. (2018: 16)

Bu bağlamda, *Bir Devrin Romanı*, dönemin toplumsal cinsiyet rollerini okuyucuya sunmaktadır. Bir kadın yazar olarak Zorlutuna, toplumun kadına bakışını iki ayrı kimlik üzerinden sunarken iki kimliğini de görünür kılacak örnekler ortaya koymaktadır. Otobiyografik anlatıların incelenmesi bireylerin kendi kimliklerinin nasıl kurduklarının gün yüzüne çıkarılmasını sağlamaktadır. Söz konusu metin de Zorlutuna'nın kendi kimliklerini nasıl kurguladığının anlaşılması için önemlidir.

2. *Bir Devrin Romanı*'nda Cinsiyet Roller ve Kimlik

Halide Nusret Zorlutuna, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk kadın yazarlarından ve öğretmenlerindendir. Muhafazakâr ve aydın bir kadın olan Zorlutuna, hayatının yirmi beş yılını *Bir Devrin Romanı* adlı eserde anlatmaktadır. Zorlutuna, hayatını neden yazdığını şu ifadeler ile açıklamaktadır:

Tabiatın mevsimleri her sene yenilenir; hatta bazen bir yıl öncesinden daha renkli, daha güzel, daha alımlı gelir de ömrün mevsimlerinden hiçbirinin bir tek günü bile geri gelmez, gelemez. Varınızı, yoğunuzu ortaya koysanız, olanca gücünüzü harcarsanız, ömrün ilkbahar senelerinden tek bir saati getirebilir misiniz? Ben bu kitabımda bu imkânsız şeyi yapmaya çalıştım. (2021: 9)

Dolayısıyla yazar, kendi otobiyografisini hayatının geçmiş güzel dönemlerini hatırlamak ve ölümsüzleştirmek için oluşturmuştur. Otobiyografi yazımında yazarın kimliğini inşa etmesi oldukça zordur ancak Halide Nusret, bunu kadın olarak gerçekleştirmektedir. Kendisinin ifadeleri ile bir imkansız gerçekleştiren Halide Nusret, otobiyografisi ile bir döneme ışık tutarken bir yandan da bir kadın gözüyle kadının topluma bakışını okuyucuya sunmaktadır. Kadının hem aile hayatında hem de sosyal alanda karşılaştığı tutum ve davranışları kendi kimliği üzerinden anlatmaktadır.

Halide Nusret Zorlutuna, kadınların çok fazla kamusal alanda yer almadığı, kendilerine ayrılan özel alanlarında yani evlerinde faaliyet gösterdikleri bir ortamda yetişmiştir. Zorlutuna bu özel alanı bir hapisane olarak görmekte ve buralarda bulunan kadınların da melankolik bir tavır içerisinde olması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü onun için bu durum oldukça bunaltıcı ve üzücüdür. Zorlutuna, özel alanı eserde şu ifadeler ile aktarmaktadır:

İlk bakışta üzerinden kuş bile uçmayan bu yüksek kale duvarları arasında yaşayan; yılda ancak bir-iki defa kapalı arabalarla -o da mukaddes türbeleri ziyaret için- sokağa çıkan bu genç hanımefendilerin bu kadar uyanık, canlı, neseleli, hayatla ilgili olmalarına insan hayret ederdi. Öyle ya modern bir

hapishane ya da küçük çapta bir saray hayatı denilebilecek bir yaşantı içinde genç kızların melankolik, bezgin, solgun olmaları beklenmez mi? (2021: 92).

Özel alanlarında yani modern hapishanelerde yaşayan bu kadınlar, kamusal alanda yine kapalı şekilde bulunmaktadır. Zorlutuna'nın yaşadığı dönemde özel alanda yani evde haremlik-selamlık yaşamı benimsenmektedir. Dolayısıyla evde de kadının namusunun korunması gerektiğine yönelik bir düşünce vardır. Zorlutuna, eserde bunu şu sözler ile ifade etmektedir: "Hiç ısrar etmeyin, kendinizi üzmemeyin efendim. Bizim evimiz erkeksiz bir evdir; yetişkin bir kızım var benim. Selâmlık tarafını kimseye veremem" (2021: 147). "Erkeksiz ev" kadının korumasız olduğu, gücün olmadığı bir ev olarak belirtilmektedir. Zorlutuna, o dönemde kendi özel alanında da olsa erkeksiz bir evde olmanın orada bir eksiklik olduğunu ve korunmaya ihtiyaçları olduğunu düşünmektedirler.

Kadın ve erkeğe doğdukları an itibariyle toplum tarafından roller verilmektedir. Dünyaya geldikleri andan itibaren bu rollere hazırlık yapmaktadırlar. Vatandaş, "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı" adlı makalesinde şu ifadeler ile söylemektedir:

Geleneksel ailede kız çocukları hem yetiştikleri hem de gelin gidecekleri ailede ataerkil yapıya uyum sağlamak üzere yetiştirilmektedirler. Bu aile tipinde kız çocuğu, giderek genç kız ve kadın, yeniden üretim çerçevesinde ev içi işlerden sorumludur. Bu nedenle kız çocuk, küçük yaşlardan başlayarak evdeki kadınların yaptığı işlere yardım etmekte; onları taklit etmeye özendirilerek ve bunu gerçekleştirecek yeniden üretim sürecine girmektedir." (2011: 39)

Zorlutuna da çocukluğundan itibaren ev hanımlığına annesi tarafından hazırlanmaktadır. Eserde bu görev hazırlığı şu ifadeler ile anlatılmaktadır: "Kıymetli anneciğim ise bize -çocukluğumuzda olduğu gibi- nakış, dikiş, biçki, öğretmek sevdiğinde idi" (2021: 111) . Zorlutuna, her genç kız gibi ev hanımlığı ile ilgili eğitimleri almakta ve hatta ailesinin yanında da kendisine verilen görevleri yapmaktadır. Zorlutuna, kendisine verilen görevleri yine eğitim ve okuma aşkı ile aksatmakta ve annesi tarafından konulan okuma yaşağı ile de karşılaşmaktadır. Zorlutuna, bu olayı şu cümlelerle aktarmaktadır: "Ben romanlara dalalı, evden barktan, işten güçten soğumuştum! Vazifelerimi ihmal ediyordum; günlerce toz almadığım, babamın mendillerini yıkamadığım oluyordu. Bazen kilerden erzak çıkarmayı bile unuttuyordum. Küçük kardeşimle hiç ilgilenmiyordum" (2021: 114). Bir kadına gençliğinden itibaren yüklenen sorumluluklar, eğitimlerinden bile öncelikli hâle gelmekte ve hiçbir şeyin bu sorumluluklarına engel olmaması beklenmektedir.

Kadının, gençlik öneminde ailesine itaat etmesi beklenirken evlilik sürecinde de eşine itaat etmesi beklenmektedir. Toplumun koyduğu kurallar ve ön yargılar çerçevesinde yaşamını sürdüren kadın, kimi kısıtlamalar ile hayatını devam ettirmektedir. "Ataerkil yapının baskın olduğu toplumda diğer alanlarda olduğu gibi evlilikte de genellikle erkeğin egemenliği söz konusudur. Erkeğin evlilikteki

sorumluluklar bağlamındaki zaafırları toplum tarafından daha çabuk tolere edilirken, kadın üzerindeki baskı, sorumluluk ve suçlama daha belirgindir” (Ulu, 2021: 339) . *Bir Devrin Romanı* adlı eserde de bu baskı ve sorumluluk duygusu gör÷lmektedir. Zorlutuna eşinin kendisine hissettirdiği baskıyı şu c÷mleler ile aktarmaktadır:

Sizin takdir ettiğim meziyetlerinizden biri de boyanmamanızdır. Yüzünü, gözünü, dudaklarını boyayan kadınlardan nefret ediyorum. Hele dudaklar. Adam yemiş yamyamlar gibi görünüyor bana. Nikahlığımın hararetle söylemekte olduğu bu sözler, içime ığıl ığıl bir şeyler akıtıyordu. Çünkü ben, aslında, dudak boyasına çok özenirdim, kızken ‘Oyalanıp boyalanıp koca arıyor!’ derler belki diye kullanmamıştım ama, ‘Eğer evlenirsem, ilk işim bir ruj alıp dudaklarımı boyamak olacaktı’ kesin kararlıydım. Evliliğimin daha ilk anında bu kesin karar suya düşüyordu işte (2021: 321).

Zorlutuna, ne kadar kamusal alanda olan bir kadın olsa da toplumun koyduğu cinsiyet rolleri sebebi ile eşine itaat etmek zorunda hissetmekte ve bu sebeple de hayatı kısıtlanmaktadır. Bu kısıtlamalar, kadının zevklerine ve arzularına engel olmaktadır. Bekar kadınların, makyaj yapmalarına toplum olumsuz bir anlam atfetmektedir. Bu sebeple süslenmek ve makyaj yapmak sadece evli kadınlar için normal karşılanmaktadır. Zorlutuna, eserde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “O sıralarda Muallimler Birliği’nde bir ‘gece’ tertiplenmişti. Her zaman olduğu gibi heyecanla hazırlandık, elimizden geldiğince süslendik. Benim süsüm bir sürmeden ibaretti. Zaten hiçbirimiz fazla makyaj yapmazdık; bir zengin müteahhitle evli bulunan Saniye Hanım’la, bir vali ile nikâhlı olan Zehra’dan başka” (2021: 271). Bu bağlamda, evliliğin kadınlara belirli davranışları yapma özgürlüğü sunduğunu söylemek mümkündür.

Bir Devrin Romanı’nda erkeğin evlilikte iktidarı elinde tuttuğuna yani evin reisi olduğuna dair örnekler de bulunmaktadır. Kadın eğitim olarak kendine toplumda yer bulduğunda ve kamusal alanda söz sahibi olduğunda dahi yine özel alanda yani evinde eşine itaat etmektedir. Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* adlı eserinde erkeğin iktidar alanındaki rolünü şu ifadeler ile açıklamaktadır: “Erkeklerin kendi hanelerinde hâlâ birer reis gibi davranabilmelerini mümkün kılan şey, artık ev dışı kaynaklara erişme yeteneklerinin dolayımından geçmekteydi” (2019: 193). Erkeğin dışarıda söz sahibi olması ev içi yaşama da yansımaktadır. Zorlutuna, ev dışında söz sahibi olduğu için evliliğe de çekimser bir tavırla yaklaşmaktadır. Zorlutuna, evliliğe bakışını şu sözler ile açıklamaktadır: “O zamanki düşünceye göre, insan öğretmen olduktan sonra evlenip çoluk çocuğa karışmasına da lüzum yoktu. Evde bir ‘evin erkeği’ birkaç da çocuk. Hayır bunlar bir insanın kalbini de çalışmalarını da bölerdi” (2021: 214). Bu bağlamda, kadının toplumda daha güçlü bulunmasına olanak sağlayan evliliğin bir noktada kadını kısıtladığı da söylenebilir.

Muhafazakâr toplumlarda kadına belirli sınırlar çizilmektedir. Halide Nusret de otobiyografisinde aktardığı kimliğinde bu sınırları muhafaza etmektedirler. Zorlutuna, bir yemek davetinde içki almakta ve sonunda sarhoş olması durumunda bunun korkunç olacağını düşünmektedir. Zorlutuna, şu ifadeler ile bu durumu açıklamaktadır:

Bir gün, – galiba Voma’daydık – yemekte bize “Vişnofha” adlı bir içki ikram ettiler.

-Pek hafif ve pek lezzetli, buraya mahsus vişne likörüdür, diyorlar, özellikle hanımlara sunuyorlardı. Biz de bu “pek hafif” ve “pek lezzetli” içkiden içmeğe âdeta mecbur olduk.

Vişnofha’nın lezzetli olduğu söz götürmez bir gerçektir, ama hafifliği şüpheliydi. Çünkü ben onu içince bir tuhaf olmuştum. İçimden: “Eyvah yoksa sarhoş mu oluyorum?” diye geçirdim. Bizim erkek arkadaşlar her yemekte içki alıyorlar, sarhoş olmuyorlardı. [...] Şimdi bu vişnofha biz hanımları sarhoş ederse pek ayıp olacaktı. Sarhoş bir kadın! Ne korkunç şey! (2021: 303-304)

Halide Nusret, muhafazakâr bir kadın kimliğinin yanında aydın ve ideal kadın olarak da görülmektedir. Öğretmen ve şair oluşu toplum tarafından kabul edilmemektedir. Zorlutuna, bu durum ile daha öğrencilik yaşındayken karşılaşmaktadır. Zorlutuna, eserinde bu olayı şu şekilde anlatmaktadır: “Musaffa ile Zübeyde, dayılarının oğlu Faruk Nafiz’in şiirleriyle mağrurdular. Bir yandan da ona ‘Bizim sınıfta da bir şaire yetişiyor diye övünmüşler... O da ‘Kadınlar ellerinin hamuruyla bu işlere karışmasalar iyi ederler!’ gibi sözler etmiş” (2021: 128). Kadının, ev işi haricinde bir iş yapması erkeğin alanına işgal olarak görülmekte ve kadın kendi sınırlarını aşmaktadır. Her ne kadar Faruk Nafiz gibi dönemin erkek şair ve yazarları kadının sanatla, eğitimle ve toplumsal konularla uğraşmasına karşı olsa da destekleyici yazar ve şairlerin olduğu eserde görülmektedir. Eserde, Reşat Nuri ile Halide Nusret arasında geçen mektupta, Reşat Nuri’nin kızların ve kadın öğretmenlerin eğitimi ile ilgili düşünceleri şu cümleler ile verilmektedir: “Ah sizin gibi hem edebiyatçı hem terbiyeciler muallimlerin adedi artsa. Kızlarımızı emniyetle onların nezih, hassas ellerine bırakabilirsek. Mesela bugün benim bir kız mektebinde olmamda ne münasebet var? Hassas bir hemşire elinden beklenecek nazik, müşfik ruh kuyumculuğunu bizzarure cinsinin huşumetini erkeğe tevdi etmek acı bir mecburiyettir” (2021: 260). Bu bağlamda, dönemde kadınların konumu ile ilgili farklı görüşler olduğunu görmek mümkündür. Zorlutuna, toplumun hem aydın hem de muhafazakâr kadını üzerinden kadın ve edebiyat ilişkisini de göstermektedir.

Sonuç

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Bir Devrin Romanı* adlı otobiyografisi bağlamında değinilenler toplumun cinsiyet algılarını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca metin çocukluktan itibaren bireylerin maruz kaldığı cinsiyet rollerini ve özellikle kadınların karşılaştığı otobiyografi yazımındaki problemleri göstermektedir.

Dönemin hem muhafazakâr hem de aydın kesimine hitap eden Zorlutuna, karşılaştığı problemleri kendi kimliği üzerinden anlatmaktadır. Otobiyografik bir metin olması ile de anlatıcı ve kahraman aynı kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halide Nusret, her ne kadar kamusal alanda söz sahibi olan ve toplumun saygın bir ismi olsa da yine de cinsiyetinin ona yüklediği rollerinden kurtulamamaktadır. Otobiyografisinde kendi kimliğini yazarken yine toplumun kuralları çerçevesinde bir kimlik kurgulamıştır. Bu durum kadınların otobiyografi yazma sorunlarının da başlıca sebeplerinden birisi olduğunu göstermektedir.

Eserde, Halide Nusret; eř, kadın, genç kız ve ğretmen olarak kendini kurgulamıştır. Özel alanındaki Halide Nusret ile kamusal alandaki Halide Nusret kimlikleri birbirinden farklıdır. Bu bağlamda özel alandaki Halide Nusret'in muhafazakâr, kamusal alandaki Halide Nusret'in ise Cumhuriyet'in ideal kadın rneği olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla Zorlutuna, eserde iki ayrı kimliğini ortaya koymuştur.

*Bir Devrin Roman'*ında, kadının toplumsal rolleri net bir şekilde görülmekte ve doğuştan itibaren kadına farklı şekillerde bu rollerin aşılandığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber yine erkeğin otoritesi ve iktidar alanı eserde görülmektedir. Metinde, erkeklerin kadının kamusal alandaki durumuna bakışı yine yazarın otobiyografisi üzerinden görünür olmuştur. Halide Nusret, hayatının yirmi beş yılını anlattığı otobiyografisi ile toplumun kadına bakış açısını okuyucuya göstermektedir.

Kaynakça

- Aksoy, Nazan (2018). *Kurgulanmış Benlikler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altınay, Ayşe Gül (2020). "Giriş: Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm." *Vatan Millet Kadınlar* Ed. Ayşe Gül Altınay. İstanbul: İletişim Yayınları, 11-29.
- Argunşah, Hülya (2016). *Kadın ve Edebiyat: Kendini Yazmak*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Butler, Judith (2019). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Fivush, Robyn & Janine P. Buckner (2003) "Creating Gender and Identity Through Autobiographical Narratives". *Autobiographical Memory and the Construction of a Narrative Self*. Ed. Robyn Fivush ve Catherine A. Haden. London: Lawrence Erlbaum, 149-167.
- Günaydın, Ayşeğl Utku (2017). *Kadınlık Daima Bir Muamma*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gr, Murat (2019). *Türk Romanında Erkeklik ve Milliyetçilik (1908-1923)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Gür, Murat (2020). "Cumhuriyet'in Gölgesinde Osmanlı'yı Hatırlamak: Zeytin-
dağı'nda Özne, İktidar ve Kimlik." *Karadeniz Araştırmaları*, 19(75): 975-987.

Kandiyoti, Deniz (2019). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.

Karaçengel Esra ve Şahin, Zeynep (2021). "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sevgili
Arsız Ölüm". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2): 578-593.

Özbayrak, Merve (2020). "Halide Nusret Zorlutuna ve Şiirlerinde Otobiyografi".
Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür- Sanat-Mimarlık Dergisi, 3(5):
28-50.

Ulu Yavuz Sinan (2021). "Samiha Ayverdi'nin Hikâyelerinde Toplumsal Cinsi-
yet". *Karadeniz Araştırmaları*, 18(70): 335-352.

Vatandaş, Celalettin (2021). "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algıla-
nışı". *Sosyoloji Konferansları*, 35: 29-56.

Zorlutuna, Halide Nusret (2021). *Bir Devrin Romanı* Ankara: Panama Yayınları.

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İl-
keleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak ya-
zarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Yazar tarafından herhangi bir not beyan edilmemiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-
Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the
author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding re-
search, authorship or publication of this study.

Author's Note: No notes have been declared by the author.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.